Karabély - Puska (vadászkarabély)

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	E 60.10.1-2
Készítés ideje:	17. SZÁZAD VÉGE
Készítés helye:	Szilézia; Németország
Anyag:	acél szerkezet; körtefa
Technika:	elefántcsont berakás; gyöngyház berakás; kovácsolt; öntött
Méretek:	magasság: 6,5 cm hosszúság: 85,5 cm hosszúság: 90 cm szélesség: 8,5 cm hosszúság: 114 cm

Az Esterházy-kincstárban fennmaradt, gazdagon díszített lőfegyver nyolcszögletű öntöttvas csövének felületén csak részleteiben maradt meg a poncolt és vésett növényi ornamentika. Kovás rendszerű, francia lakattal szerelt elsütőn-szerkezete néhány részletében (sárkány, kovafogó acél, serpenyő) újabb, vélhetően 18. századi eredetű. Az ezek talapzatául szolgáló ún. lakatlemezt ma már csak nyomokban látszó, arannyal és ezüsttel tausírozott indás növényi ornamensek díszítik. A tus aljára csavarozott , ravasz körüli lemezkeret az ujjak számára kialakított támaszték-hajlatokkal tette kényelmesebbé a célra tartást. A torkolattól induló teljes faágyazat körtefából készült, és ún. „őzpata típusú” tusban végződik. Rajta minden felületre kiterjedő, bravúrosan kivitelezett csont- és gyöngyház-berakásos dekoráció. Az intarziák egybefüggő csontlemezei vésettek, ami a felületbe dörzsölt s a vésetekben megülő fekete szín révén az ábrázolt figurális elemek grafikai modellálását szolgálta. A torkolattól indulóan szimmetrikusan egy-egy keretelt mezőben virágkompozíció, majd a cső mentén kétoldalt ezzel csaknem azonos dekoráció díszíti a köpenyt. Az első tükörfelület egymásnak háttal álló, emberfős, sárkánytestű groteszk figurákkal, a második ellentétes irányba futó kutyákkal, a harmadik visszatekintő sárkánnyal díszített. A kompozíciókat csontszögekkel sűrűn kivert, örvénylő indadísz övezi. Az elsütő-szerkezet előtt az ágyazat kiszélesedik, dekorációjának formakincse gazdagodik. Vele átellenben sárkány és indákba font nyargaló kutya, arrébb a tus arctámaszának központi kompozícióján ugró nyúllal kísért hárfázó, koronás szirénalak, akit hátrébb lényegesen kisebb, lírán játszó, haltestű férfialak követ. A felület csontszögekkel pontozott mintázatát számos vésett gyöngyházbetét egészíti ki, akárcsak a tus további oldalain. A motívumkincs is hasonló: inda díszbe ágyazott ugró kutyák, farkasok, emberfejű, kígyótestű lények, maszkok groteszk elemei középkori gyökerű mesebeli, mitikus elemekkel keverednek.

A kompozíciók képi világa számos elemében a középkori ír-angolszász könyvfestészetből ismert vonalvezetést idézi. A csontberakásokat a tus oldalain változatos, vésett gyöngyházlapok kísérik: különféle virágok, bimbók, nyúl, kígyó, sárkány, tök, valamint különböző méretű, férfifejes és leveles vésetű körlapok. A tus végződését keretes mezőkbe fogott csontlemezek borítják, rajtuk virágok, illetve nyúl és szárnyast marcangoló róka képeivel. A fegyvercső alatt megtaláljuk a vésett végű töltővesszőt, valamint a tus oldalán elhúzható fedél mögé rejtett golyótartó rekeszt is. A rendkívüli igényességgel megalkotott, művészi kivitelű intarziák mintakönyvekből elérhető képi elemeit bámulatos kompozíciós érzékkel fűzték össze a karabély korabeli mesterei.

Irodalom

- Szerk.: Szilágyi András: *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - Nr. II.11. (Kovács S. Tibor)
- Simonyi István, Pandur Ildikó, Békési Éva: *Reneszánsz ötvöskincsek. Az Iparművészeti Múzeum kiállítása*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2008. - Nr. 20.
- Szilágyi András: *Az Esterházy-kincstár*. Helikon Kiadó, Budapest, 1994. - p. 85.
- Szerk.: Szilágyi András, Péter Márta: *Barokk és rokokó. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1990. - Nr. 2.5. (Szilágyi András)
- Varga Péter: Egy 17. századi karabély restaurálása. *Ars Decorativa*, 9. (1989). 1989. - 47-55.
- Varga Péter: Egy XVII. századi karabély restaurálása. *Múzeumi Műtárgyvédelem*, 8. (1980). 1980. - p. 97-104.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum